

Ocene in poročila

ANTUN BARAC
JUGOSLAVENSKA KNJIŽEVNOST

Med lanskimi knjigami Matice Hrvatske je gotovo na prvem mestu Jugoslavenska književnost profesorja Antuna Barca, po Popoviću drugo delo te vrste, ki obravnava književnost jugoslovanskih narodov kot celoto. O tem važnem priročniku govorimo sicer nekoliko pozno, vendar pa mislimo, da se v prvi številki strokovne revije smemo ozreti tudi v bližnjo preteklost, da opozorimo na dela, o katerih doslej nismo imeli priložnosti spregovoriti v strokovni reviji.

Od Popovićeve Jugoslovenske književnosti (London 1917 in več izdaj pozneje) pa do Barčeve Jugoslavenske književnosti (Zagreb 1954) so pretekla skoraj štiri desetletja. Medtem so naši narodi naglo napredovali v nacionalnem, gospodarskem, družbenem in kulturnem življenju. Zato je razumljivo, da Barčeva Jugoslavenska književnost tako po obsegu, po znanstveni zanesljivosti kot tudi po ideološki usmeritvi daleč prekaša priročnik Pavla Popovića, ki je kot predstavnik ofenzivne srbske buržoazije pisal svoj informativni priročnik daleč od virov, med viharjem prve svetovne vojne kot utemeljitev jugoslovanskega nacionalnega integralizma. Barčevo delo je nastajalo v mirnem okolju, ob virih, kot delo vestnega in za to najbolj poklicanega znanstvenika, na pobudo Komisije za kulturne zveze z inozemstvom kot informacija za tujino.

Pisatelj spremlja književni razvoj posameznih narodov od začetka pismenstva do danes. Pri tem je skoraj v celoti izostala makedonska književnost, kjer je kratko omenjen samó Kosta Racin.

Gradivo je razdelil po kronološkem redu. V določenem obdobju govori o slovenski, hrvatski in srbski literaturi, o vsaki posebej, brez nasilnih povezovanj, kot so delali nekoč unitaristi in jugoslovanski integralci, ki so hoteli postaviti na isto kavzalno bazo to, kar se je ločeno razvijalo na povsem drugih osnovah in v drugih kulturnih območjih. Po kratkih informacijah o nacionalnem in jezikovnem razvoju jugoslovanskih narodov govori najprej o srednjeveškem pismenstvu, nato o stoletjih vse močnejšega vpliva meščanstva na literaturo (16. do 18.), dalje o ljudski poeziji in končno o književnosti 19. in 20. stoletja, kjer podrobneje označuje obdobja in literarne smeri: osnove modernih jugoslovanskih književnosti, od romantike k realizmu, realizem v 19. stoletju, usmeritev proti Evropi, med dvema vojnama in sodobno književnost. Avtor se dosledno trudi, da govori z enako objektivnostjo in v sorazmerno enakem obsegu o srbski, hrvaški in slovenski književnosti. Njegove sinteze in karakterizacije obdobji so točne, zgoščene in znanstveno podprte. S takimi kvalitetami bo knjiga s pridom služila potrebam pouka hrvaške in srbske literature v slovenskih srednjih šolah. Vendar bi želel na tem mestu popraviti nekaj lapsusov, ki bi jih slabše informirani bralci utegnili prezreti. Ni točno, da so izven versajske Jugoslavije ostali samo Hrvati in Slovenci v Istri (str. 10), temveč tudi sto tisoči Slovencev na Primorskem in Koroškem. Definicija starocerkvenoslovanskega jezika (17) je precej nejasna za tiste bralce, ki bodo informacije o prvem slovanskem knjižnem jeziku črpali samo iz Barčevega učbenika. Na str. 19 je tiskarski škrt pravilno letnico 1248

spremenil v napačno 1244. Samostansko ime Štefana Nemanje je Simeon in ne Stevan (str. 25). Naslovi del so praviloma v izvornem jeziku literature, kateri delo pripada, v cerkvenoslovanskem ali slovenskem, le ponekod je ta doslednost opuščena, n. pr. Slovo Ljubavi (27), v izvorniku Slovo ljubve, Ta vesel dan ali Matiček se ženj (ne samo Matiček se ženi, str. 83), Napake slovenskoga pisanja (str. 179, prav slovenskega), Putovanje iz Litije do Čateža (str. 179, prav Popotovanje itd.), Jurij Kozjak (str. 185 dvakrat Jurij Kozak), Gregorčičev rojstni kraj je Libušnje, ne Ljibušnje (str. 186), Kersnik je živel »na Brdu kod Lukovice« (str. 232, napačno: u Brdu kod Lunovice). Rojstno leto Marina Držića je verjetno 1508, ne pa 1520 (str. 41), Ljubmir (str. 42) ni Držićeva pastorala, temveč samo oseba iz pastorale Tirena; verjetno je avtor kot četrto Držićevo pastoralo mislil omeniti Džuha Krpeta. Ime Zrinjski (str. 44, 59) pišemo po X. izd. Pravopisa z nj (ne Zrinski). Na str. 44 popravi tekst tako: Brne Krnarutić je Vazetje Sigeta grada posvetil Jurju Zrinjskemu, sinu sigetskega junaka, Pirama in Tizbo pa ostrogonskemu nadškofu Antonu Vrančiću, po rodu iz Šibenika. Gundulić je bil rojen verjetno januarja 1589, ne 1588 (str. 54). Priimek Giorgi, v starejših slovstvenih zgodovinah Đorđić, pišemo danes Đurđević, kar je avtor pri Ignjatu Đurđeviću (str. 68) upošteval, medtem ko je Stijepa Đorđića (str. 58) zapisal še po starem (prav: Stijepo Đurđević). Rojstni kraj Petra Zrinjskega je Vrbovec, na kajkavskem ozemlju. Štokavizacija Vrbovac (str. 59) je nepravilna, kot bi bilo nepravilno Belostenac i. pod. Preseneča pesniška karakterizacija Frana Frankopana: »Fran Krsto Frankopan, također član jedne od najuglednijih feudalnih porodica Hrvatske. Kad je smaknut, imao je tek 28 godina, ali je već bio ugledan vojnik. A bio je i on pjesnik.« (str. 59). Juraj Križanić je bil rojen v dvorcu Obrhu ob Kolpi (blizu Ribnika, torej ne: u Ribniku kraj Zagreba). Tudi ni bil jezuit, temveč je šele pred smrtjo v Vilni stopil v dominikanski red (str. 61). Đurđevićeva trditev, da je pred odhodom v Rim sežgal večino svojih mladostnih pesmi (str. 68), je verjetno samo poza. Med hrvaškimi prosvetljenci (str. 70) je bilo vsekakor treba omeniti tudi Tita Brezovačkega, o katerem govori avtor na strani 73. Ko našteva znamenite pisce in njihova tehtna dela v civilni Hrvatski 18. stoletja, bi bilo prav, da bi poleg Jambrešića in Sušnika (Lexicon latinum...) in Mikocija (Otiorum Croatiae...) omenil tudi Ivana Belostenca (Gazophylacium), med srbskimi prosvetljenci pa Pavla Solarića (str. 76). Japelj se je pri jezuitih šolal, sam pa ni bil jezuit (str. 81), kot Matija Čop ni bil doktor (str. 123), čeprav je po učenosti prekašal vse takratne kranjske doktorje skupaj, če izvzamemo Prešerna. Črnogorci poturčencev niso »potjerali« (str. 114), temveč protjerali. Karakterizacija Kopitarja (str. 123) ne more zadovoljevati: »Njegov je ugled u Slovenaca bio veoma velik — iako je kao cenzor mogao spriječiti svaku knjigu, koja mu se nije svidjela. To je i činio.« Prešernov odnos do Julije in Ane Jelovškove je podan banalno (str. 125). Ivan Mažuranić je bil »potomak imućnije seljačke porodice«... toda »kao siromašan đak kroz škole se probijao samo svojom vrednoćom« (137). Leta 1848 niso prišli na oblast predstavniki jugoslovanskih narodov (str. 147). Po ukinitvi ustave 1852 v Avstriji se življenje jugoslovanskih narodov ni začelo razvijati na dva načina, na en način v habsburški monarhiji, na drugi v kneževini Srbiji, Črni gori in turških deželah (str. 148), temveč je res, da sta ta dva načina ob tem času že tradicionalna in da je zanju ukinitav avstrijske ustave brezpomembna. Srbsko kul-

turno središče se v drugi polovici 19. stoletja ni pomikalo na jug, dokler se končno ni ustalilo v Beogradu, zaradi surovega ravnanja s Srbi na Ogrskem, temveč je v tem času stalno rasla moč meščanstva v Srbiji, ki se je ob koncu 19. stol. kulturno popolnoma emancipiralo od srbskih rojakov v Vojvodini (str. 149). Slovenski literarni zgodovinarji (n.pr. dr. A. Slodnjak) se ne bodo strinjali s trditvijo, da »Levstik nije bio stvaralac u punom smislu« (str. 180). Mislim, da bi bil moral avtor Levstiku, najimpozantnejši postavi slovenske literature v 2. pol. 19. stol., odmeriti več prostora in bolj poudariti njegov titanski boj s posvečeno in neposvečeno malomeščansko reakcijo: V Juriju Kozjaku niso opisani turški vpadi na Štajersko (str. 185), temveč na Dolenjsko. Nerodna je formulacija: »Kod mnogih (namreč Gregorčičevih pesmi) doduše smeta neke vrste propovjednički ton, trag pjesnikova zvanja. Ali sve to nije mnogo smetalo.« (str. 187). — Jakov Ignjatović »po naravi tvrdoglav, nije svršio viših škola« (str. 193). Pravilnejše bi bilo: Zaradi nagle jeze in trmoglavosti je prišel navzkriž s profesorji na univerzi, ki jo je zapustil in stopil v vojsko, pozneje pa je končal pravo kot vojak. Pri pomembnem realistu M. Glišiću bi bilo treba iz celotnega opusa poudariti namesto ali pa poleg Prve brazde še Glavo šećera (str. 195). Kumičićeva Pod puškom nj roman (211), temveč krajša povest. Administrativne enote na slovenskem ozemlju so bile do konca prve svetovne vojne poleg Kranjske, Štajerske, Koroške in deloma Istre (str. 229) še Trst in Goriška. Mahničev napad na Aškerca je sledil le nekaj let za napadom na Gregorčiča, zato slabo zveni stavek: »Ni on, kao ni nekad Gregorčič, nije toga očekivao« (234). Kočićeva »mala bosanska srpska stranka« ni bila edini sovražnik Avstrije v Bosni (str. 241). Radoja Domanović bi kazalo uvrstiti med srbske realiste (str. 251), kot je to storil J. Skerlić. Vranje je Srbija dobila 1878, torej ne isto leto, kot je bil rojen Bora Stanković (str. 225). Pri Domjaniću je očiten tudi vpliv Otona Župančiča, ne le vpliv A. S. Puškina in P. Verlaina (269), o Župančičevi zbirki Zimzelen pod snegom pa bo šele čas razsodil, ali je »snažna, aktualna i umjetnička« (293). Med pomembnejšimi slovenskimi revijami pred drugo svetovno vojno je izostala Književnost (301).

Vse te drobne in v primeri s celoto neznatne marginalije seveda nikakor ne zmanjšujejo velike vrednosti Jugoslavenske književnosti, ki bo s pridom služila kot kratek informator o hrvaški in srbski literaturi v naših srednjih šolah.

Janko Jurančič

FRANCE DOBROVOLJC IN ZVONE VERSTOVŠEK DVE IMENSKI KAZALI

Izšlo kot 1. zvezek Bibliografskih del Slavistične knjižnice. 1955. Str. 80. Brošurica vsebuje imensko kazalo k 21 knjigam Cankarjevih ZS ter k Prijateljevemu »Kersniku«. Praktičnim potrebam bosta kazali zelo dobro služili. V prihodnje naj podobni registri izhajajo v formatu knjige, za katero so napravljeni, da jih je mogoče vanjo kar vložiti.

V. S.